

Revista politică și literară

apare în 1 și 15 a fiecărei luni

Redacția și administrația:
Blaj — Balázsfalva (Ungaria)

Abonamentul anual . . . . . 16 cor.
Pentru studenți, învățători, preoți dela sat 12 cor.
În România și străinătate . . . . . 20 cor.

Pace.

După o luptă pătimașe de aproape doi ani de zile, care a umplut de serioase îngrijorări până și pe cei mai optimiști dintre noi, luptă, în care s'a dat pe față tot bagajul de moravuri încă crude, a multor așa ziși intelectuali ai noștrii, — o știre îmbucurătoare în sfârșit ne vestește din Arad triumful rațiunii sănătoase asupra desfrîului, cu care se judecau și oameni și împrejurări, cu care se preschimbau virtuțile direct în antipodele lor, se răstigneau principii și idei și se scormoniau losinci pe cât de false, pe atât de imposibile pentru a ajuta impopoțarea la cârma neamului a anumitor ambițioși »pentru cari nu-i poartă închisă și nici scaun prea înalt«.

S'a încheiat în sfârșit o pace, care a reabilitat deplin prestigiul partidului nostru național, ne-a redat încrederea în propriile noastre forțe și stabilește în viitor pentru toți aceia, cari vor să-și ia partea în diriguirea neamului, acele hotare până unde poate merge dreptul fiecui și de unde începe apoi răspunderea.

Dacă în acest moment, ne-am lăsa impresionați numai de sentimentul ce-ți poate procura o știre, ca și aceea, că un organ de valoare ce o avea »Tribuna« în zilele ei senine, și-a sistat apariția, de sigur am împărtăși un viu regret și

am încercă o puternică depresiune. Dar, în felul cum »Tribuna« în ultimul timp și-a înțeles »*libertatea*« de acțiune, a fost inomis de lipsă chiar pentru prestigiul presei române, chiar în interesul *libertății de presă*, ca acest organ să-și primească pedeapsa. Nu numai s'a exercitat o teroare cum nu s'a mai pomenit nici în coloanele acestei foi contra tuturor oamenilor cinștiți și de valoare, cari îndrăzneau să aibă păreri contrare, dar s'au atins și note imorale, cari dacă s'ar fi încetățânit în presa noastră, ar fi fost un adevărat dezastru pentru noi. Îndreptățirea de a fi înse și-a pierdut-o definitiv în momentul, când față cu organizația noastră de partid, față cu organele sale executive, neținând seama de principiul disciplinei indispensabil oricărei organizații și sfidând solidaritatea națională, a luat o atitudine, care în loc să contribue la întărirea partidului nostru, îl amenință cu complectă disoluție. Încercarea de a bagateliza rolul și *temeiul*, pe care stă comitetul nostru național este în sine destul pentru a proba toată lipsa de respect pentru însaș organizația noastră de partid. Dară »Tribuna« a avut cuvinte, prin cari să-și arete direct, fără încunjur, părerile ce le avea despre partidul nostru. După părerile »Tribunei«

partidul nostru nu ar fi un partid »în adevăratul înțeles al cuvântului«, »un organism viu«, ci așa un partid alcătuit »numai prin cohesiunea de sentiment a unor suflete«. Și așa fiind, cum să nu-i revină dreptul fiecui să lovească în oamenii conducători, să samene neîncrederea în ei, să slăbiască »cohesiunea de sentiment«, să propage anarhia pe față și apoi să-l dea gata tot partidul. Doar așa trebuie să-și înțeleagă o presă națională rolul și chemarea sa! În loc să contribuie ca aceea »cohesiune de sentiment« a »unor« oameni să în-lănțue pe cât mai mulți, pe toți câți se mărturisesc membrii ai aceluia partid, în loc să contribuie ca aceea »cohesiune de sentiment« să fie sprijinită pe o puternică convingere gata a se manifesta cu toată tăria și pe toată linia!

Apoi noi avem altă părere despre partidul nostru național!

Noi știm că acest partid nu numai că este un partid »în adevăratul înțeles al cuvântului«, dară este și ultima expresie, ultima formă până azi, în care *neamul* nostru românesc din aceasta țară își află organizația sa. Suntem *mai mult* decât un partid, căci la temelia acestui partid stau niște factori psihologici atât de puternici, cari ne ridică la cea mai înaltă, la cea mai curată, la cea mai ideală însuflețire. Suntem mai mult decât un partid, pentru că

problemele, cari ne-am propus să le realizăm sunt justificate nu numai prin nevoile date de împrejurări și prin bucuriile și suferințele clipelor de azi, ci prin cerințe de ordin mai înalt, cari își iau izvorul din însaș natura lucrurilor și-și au razimul în drepturi, cari nu se pot nimici, a căror existență este necondiționată. Suntem mai mult decât un partid, nu numai pentru *convingerea*, cu care susținem acest partid, ci pentru toată *tradiția*, ce ne leagă de marii noștri înaintași, cari cu jertfă și cu grele suferințe, generație după generație au încopciat cu mână tare lanțul, ce ne leagă azi pe toți.

Eată, pentru ce cerem dela unul fiecine să respecte acest partid.

»Tribuna« a greșit greu în contra partidului și pentru aceea »Tribuna« a trebuit să-și ia pedeapsa! Dacă rămânea liberă să-și continue opera sa, ajungeam acolo, unde a ajuns și revoluția franceză, care »voind să desbrace statul de hainele sale vechi i-a sfâșiat și carnea«. Pentru aceea, ori cât regret am împărtăși pentru pierderea unei foi — altfel bune, — ne mângăiem totuș cu cuvintele d-lui Iorga, că »după orice războiu morții se îngroapă, răniții se trimet la spital și singurele puteri destoinice rămân în rânduri«.

Aurel Ciato.

DE DINCOLO DE LETHE

Atât de trist se uită în ochii mei portretul!
Închis acolo 'n ramă, îmi pare că trăește,
Că suferă cu mine și 'n sufletu-mi citește,
O umbră se desprinde din pânza lui, cu 'ncetul...

Oh, cum îmi arde 'n suflet privirile-i duloase
De mort iubit, ce racla și-a părăsit, și vine,
Să sfarme ale firei, legi triste, nemiloase.....
— Din alte lumi: întinde cald, brațele-i spre mine.

Portretului unui străbun.

O! morți frumoși, țărână din putrede sicrii
La ce 'nzadar vă rupeți lințolul de pe față
Și părăsind mormântul, veniți în reverii
Să ne muștrați și somnul? Vi-i dor vouă de viață?

Ori lumea-i visul vostru și noi oglinda vie
În care vă resfrângeți confuz, și chinuit?
De dincolo de groapă o rază întârzie:
Ne stăpâniți cenușa cu doruri ce-au murit!

D. NANU.

Anonimii în critică.

Câteva hărțueli în presa bucureșteană au pus pe tapet o cestiune interesantă din multe puncte de vedere:

Are dreptul A. B. C., să isbească *public* într'o reputație literară bine întemeiată, sub ocrotirea dreptului de critică?

Îmi iau îndrăsneala să discut această cestiune din alt punct de vedere, din care s'a făcut până acum.

Mai întâi, să nu uităm un elementar principiu de logică: *în vagul sferelor nu se poate nimic hotărî.*

Să începem dar să precizăm discuția: *unde? când?*

Dacă e vorba de *ceia ce se poate*, și de *ceia ce nu se poate* într'o țară și o literatură de veche cultură, (căci acolo e mai bine trasă linia deosebirilor acestora, în cestiunile elementare cel puțin) — vom răspunde net: *nu*. Simplu fapt că cineva știe să scrie și să citească, nu-i dă acolo nici dreptul nici obligația să se amestece în determinarea valorilor literare; o pudoare lesne de înțeles, împiedică pe omul unei țări cu moravuri mai... subțiri, să se amestece în cestiuni pentru care se cere un prestigiu ce lipsește totdeauna primului venit.

În țările însă de cultură mai nouă cum e fericita noastră Românie, se ia *tale quale* înțelesul drepturilor politice înscrise în constituție («presa e liberă») și, s'o potrivì nu s'o potrivì, se dă busna în literatură!

Cestiunile de nuanță, de competență, — nu se discută!

Nici un »*distinguo*«, — semnul unei inteligențe ceva mai rafinate, nu intervine. Arta, o fi cerând ea, oarecare pregătire, — critica nici una, — afară doar de garanția constituției: dreptul

incompetinței egale în fața legii cu orice competență!

Mintea simplistă, nu poate delimita prin ea însăși marginile raționale ale libertății. În publicistică, la fel ca în codru, unde dreptul de a purta pistoale la brâu, e pentru unii tot una cu dreptul de a le descărca în primul venit! Dreptul de a-ți exprima în scris nobila gândire, e tot una cu dreptul de a-ți trăda resentimentele dubioase, cari nu mai încap în marginile unei ocări vorbite. De la critica operei, se scoboară la critica persoanei.

Și-atunci, — care-i sancțiunea?

Mi-aduc aminte de o vorbă cuminte a maestrului Al. Vlahuță, care mărturisise odată de ce nu răspunde atacurilor piezișe:

— »Închipuiește-ți că apare mâine într'o gazetă: »D-l Al. V. a fost prins cu mâna în busunarul lui N. furîndu-i ceasornicul!« E un cuvânt să m'apuc să-l desmint?

Dar asta ar însemna că ași fi putut fi în stare să fac asemenea faptă și că sunt oameni capabili s'o și credă!

Or fi și de aceștia? — Ce-mi pasă mie de părerea lor? *Merită s'o creadă.*«

Aceasta-i într'o societate înapoiată, sancțiunea lăuntrică și externă a omului de treabă, împotriva loviturilor anonime: indiferența desăvârșită a faptei, și ignorarea deplină a autorului ei. Dacă se mai găsesc și rășboinici ca d-l Lovinescu, să ducă chiar o campanie, împotriva lor, silindu-i până ași lua masca sub care, tot atît de anonimi apar, — cu atît mai bine! Poliția aprigă, împuținează delincenții.

Un lucru însă: să nu ne alarmeze prea mult perfidia anonimilor ireveren-

țioși. Sunt chiar unii autori, cari departe de a se simți neplăcut atinși de atacurile lor, simt chiar o intimă veselie, plăcerea ce trebuie s'o simți când treci printr'un trib de sălbateci, cari se prăpădesc de rîs după hainele și ochelarii tăi! »*C'est le plaisir d'être nargué par la médiocrité impuissante*».*

Ceata lor, poate fi până la un punct privită chiar cu interes... Din sinul ei nu știi ce ales se poate ridică, scuturându-se de praful drumurilor de barieră. Eu cunosc un »gândac«, care deși a avut aceleași apucături ca ale cetei, — s'a înălțat mai târziu și planează acum în sfere respectabile, destul de senine.

Dupăcum fiecare suntem datori în copilărie cu câte-o scarlatină, sau vărsat, tot așa chiar printre cei mai talentați nu cred să fi scăpat mulți fără să treacă prin metamorfoza »gândacului«. Puțini nu s'or fi crezut în drept să isbească odată în viața lor, într'un idol, sau cel puțin într'un nume respectat. Și ori de câteori pe un începător nu-l ajută puterile să-și potolească setea de afirmare prin vr'o lucrare proprie, el va lua calea cea mai eficientă care-i va atrage luarea aminte a semenilor săi: va lovi în cel ce s'a făcut cunoscut înaintea lui!

»Surda nemulțumire«, de care vorbea autorul unui foileton din »*Ordinea*« își are cred și o explicație filosofică, de toată însemnătatea. În războiul permanent al egoismelor care e însăși istoria omenirii, rînd pe rînd perfecționându-și armele omul a căutat să stăpânească pe aproapele său, la început cu forța fizică, mai târziu cu forța banului, — care durează încă — și acum din ce în ce se naște o luptă nouă: încercarea să-și domine aproapele cu forța *inteligentei***

De aci, setea de afirmare a acesteia pe toate tărîmurile: umbrirea, întunecarea aproapelui! Cum putea fi scutit de acest războiu surd, cel mai sensibil dintre tărîmuri, — acela al literilor?

Multe generații vor trece până se va potoli pentru majoritate, această rîvnă de a se măsura taliile adversarilor și a-i atrage în cursa luptei.

Și după cum, nimeni nu mai e ispitit astăzi pentru măgulirea amorului propriu să se măsoare cu aproapele în *forța tisică* (afară doar dn luptătorii de circ) dupăcum iarăși pe foarte puțini îi mai roade invidia de a se întrece în bogăție, — va veni un timp, când deși deosebirile vor subsista, nimeni nu se va mai război pentru supremația inteligenței. Se va mulțumi fiecare cu inteligența care i-a lăsat-o Dumnezeu, și cu tendința de a și-o afirma ca o cooperare armonică în profitul tuturor, fără ecoul discordant al ponegririi aproapelui.

Cel desăvîrșit sufletește, — (și nu știu de ce-mi vine să cred, că și cel desăvîrșit în artă), — cunoaște chiar de azi odihna și fericirea ce-i dă calma posesiune a propriei lui inteligențe, senina activitate de a crea fără un imbold extern de emulație, fără ascunsa bucurie de a se suî în capul nimănui.

Semnul cel mai neîndoios al desăvîrșirii proprii *ca scriitor*, e să simți isvorînd din tine însuși principiul și imboldul activității tale creatoare. Cine se mișcă întotdeauna de pintenul și talentul vecinului, de dorul de a-l întrece, înseamnă că n'are în el decât acest dor, de o specie cu totul inferioară: e ursit să mișune în gloata anonimă *din care nu se desrobesc decât cei ce se desolidarizează de patimele ei înguste*.

București, 15 Februarie 1912.

D. Nanu.

* Al. Verner: Lettres.

** Theoria Supremației de Mihăescu-Nigrim.

STATUL

De Dr. Franz Oppenheimer.

Trad. Iunior.

(Continuare.)

d) Contopirea etnică.

Contopirea economică, socială și legală a liberilor decăzuți și a plebei înaintate, fără îndoială, că produce și o infuziune etnică. Pe când odinioară iobagii erau apriat eschiși dela connubiu și comerț, acum numai împiedecă nimic contopirea; în stat clasa socială nu mai e hotărâtă prin sânge și descendență, ci prin avere. Și de multe ori se va fi întâmplat, că urmașul pur sang al păstorului rășboinic să fie silit să se mulțamească cu soartea de slujbaș în curtea unui urmaș tot așa de pur sang al sclavului de odinioară.

Grupul social al supușilor e alcătuit acum din o parte a vechiului grup etnic de domni și din o parte a vechiului grup de supuși.

Numai din o parte a vechilor supuși! Pentru că ceialaltă parte s'a contopit cu partea a doua a grupului vechiu etnic al domnilor, formând un grup unitar social. Adecă: o parte a plebei nu a progresat numai până la punctul, până unde a degenerat masa liberilor de rând, ci a trecut și mai înainte până ce și-a eluptat o perfectă contopire în grupul de domni devenit acum așa puternic în avere și așa restrins în număr.

Și fenomenul acesta este o apariție universal istorică, pentru că el urmează cu egală necețitate din egalele condițiuni a ordinii de stat feudale. Primus inter pares, care posedă rangul de principe,

fie în urma împrejurării, că el are putere centrală, fie prin faptul, că de are putere locală — are lipsă de aceste unelte mai acomodate a domniei sale, decât îi sunt »Pairii« lui. Aceștia presionează asupra unei clase ce trebuie să o învingă, dacă voiește să progreseze — și aceasta a voiesc toți, trebuie să o voiască, pentru că aceasta emulare aici e o adevărată luptă pentru ezistență.

În aceasta nizuință dă el de piedeca ce i-o pun neamurile lui și ceialalți nobili — și de aceia la toate curțile, începând dela curtea marelui rege a celui mai puternic stat feudal până jos la domnul țării, ce stă aproape de forma organizației unei moșii private, găsim în cea mai mare întimitate cu domniei țării, o seamă de oameni de origine dubie, ce ocupau un fel de poziție de oficianți, cari adeseori ascunzându-se sub această mască de oficianți domnești sunt adevărați »efori«, părtași ai puterii domnești, plenipotențiații grupei lor. Amintesc Induna dela curtea regelui Batu. Nu e nici o mirare, că principele nu intră bucuros în intimitate cu astfel de sfetnici molești și pretensivi, ci preferă oamenii, cari sunt creațiunile puterii sale, a căror soarte e nedespărțit legată de soartea lui, pe care eventuala lui cădere trebuie să-i ducă în o sigură peire.

Și aici sunt aproape superflue dovezile istorice.

E lucru îndeobște știut, că la curțile statelor feudale vesteuropene pe

lângă rudele regelui și câțiva nobili regali, ocupau funcții înalte și oameni luați din pătura de jos: preoții, plebei îndemânateci în manuirea armelor. Antrusionii lui Carol cel mare erau recrutați din toate rasele și popoarele imperiului său. Întâlnim și în ciclul miturilor despre Dietrich pilda acestei înaintări a feciorilor viteji, a popoarelor supuse. Comunic și aici câteva exemple mai puțin cunoscute:

În țara Faraonilor (Egipt) pe timpul vechiului imperiu pe lângă oficianții de stat recrutați din nobilimea feudală, urmașe a păstorilor cuceritori și cari oficianți în calitate de locuitori ai coroanei guvernau comunitatea cu întreagă puterea regească ce o reprezentau — să găsea »un oficiu de curte merit pentru arangearea singuratecelor funcțiuni de guvernare«. Aceasta »e compusă din numărul slujbașilor — prinsonerilor, fugarilor etc. — aplicați în slujbe la curtea domnească« (27).

Mitul lui Iosif încă presintă un exemplu al fenomenului ce îl întâlnim în aceasta epocă atât de des: înaintarea unui sclav până la treapta de ministru atotputernic. Nici chiar azi nu sunt rari astfel de cariere la curțile orientale în Persia, Turcia, Marocco etc. Bătrânul Derfflinger ne poate da o asemenea pildă din vremea lui înaintată, din vremea stadiului trecerii statului feudal în statul de clase, și atâția alți viteji i-s'ar putea alătura în aceasta.

Încă un exemplu luat din viața »celor fără istorie«. — Ratzel scrie despre imperiul Bornu: »Liberii nu și-a pierdut încă conștiința originii lor nobile față de originea sclavilor șecului, însă domnii sunt cu mai multă încredere față de sclavii lor, decât față de neamurile lor proprii și soții lor, țin pururea cont de devotamentul acelora. Și s'a

încredințat încă dela început mai ales sclavilor nu numai unele oficii înalte, ci ei aveau să se îngrijască și de apărarea țării. Frații principelui și băeții lui mândri, și mai întreprinzători sunt priviți cu o veșnică bănuială; pe când cele mai însămnate oficii ale curții sunt în mâinile sclavilor, bunurile regești mai depărtate de centru sunt în grija prinților«.

La Fulbe »e împărțită societatea în principii, căpetenii, liberi de rasă și sclavi. Sclavii regelui joacă un rol însămnat, sunt oficianți și soldați și pot aspira la cele mai înalte poziții din stat«. Acești curteni pot fi aplicați între împrejurări favorabile și în oficiile de stat, așa că și lor le stă deschisă calea, ce am descris-o mai sus, spre principat.

În statul feudal dezvoltat ei reprezintă nobilimea înaltă, și de regulă își susțin poziția chiar și atunci când sunt mediatizați prin aceia că-i înghite un vecin și mai puternic de cât ei. Nobilimea înaltă francă conține, fără îndoială astfel de elemente ridicate din pătura de jos; și fiind-că aproape toată nobilimea întregului cerc cultural european își trage originea din trunchiul celei france — cel puțin în linie indirectă, prin căsătorii, găsim și în cea mai înaltă pătură a domnilor o asimilare etnică asemănătoare cu cea întâmplată cu grupul supușilor. O găsim aceasta și în Egipt: »În vremea slăbirei autorității regești în timpul decadinței, oficianți înalți își serveau cu ajutorul puterii lor interesele personale, nisuiu să își facă oficiile ereditare, legate de familie și astfel să creeze o nobilime de oficianți nedespărțită de poporație prin nici un motiv etnic«.

Și în fine acelaș proces provocat de aceleaș motive se desvoltă în clasa de mijloc, pătura de jos a clasei dom-

nilor, oficianții și militarii marilor domni feudali. La început mai era oarecare deosebire socială între ofițerii subalterni — să le zicem așa — a gardei, care își trăgeau originea din plebe și între vazalii liberi, cărora marele domn feudal le-a donat feude: rudenii de-a domnului, feciori tineri a altor familii de domn, soți sărăciți, unii fii de țărani liberi, nobili fugari, rășboinici de profesie originali din familii nobile. Ceata celor neliberi câștigă o tot mai puternică apreciere socială în măsura în care decade ceata liberalilor, și și aici principiile mai bucurose se încrede și se razimă pe creațiunile lui proprii, decât pe semenii săi. Le ajunge aici — mai curând sau mai târziu — la o desăvârșită asimilare.

În Germania nobilimea de curte ocupă prin 1085 încă o poziție mijlocie între »servi et litones«, cu un veac

mai târziu îi găsim deja în poziția socială de »liberi et nobiles«. 132).

În decursul veacului XIII. această nobilime să contopește cu totul în nobilimea cavaleriească, cu care s'a asimilat economic încă de mai înainte: Ambele grupe au în posesiune subfeude în schimbul datorinței suitei înarmate; acestea feude a supușilor de odinioară a »ministerialilor« au devenit chiar așa de legate de familia dăruită, ca și cele ale vazalilor liberi, și cum erau odinioară puținele moșii a micilor proprietari din nobilimea de rând, cari s'au putut susține și au putut rezista cuceriri principelui.

În celelalte state ale Europei apusene s'a dezvoltat acest proces în un mod cu totul analog, ear pendentul perfect să găsește în orientul extrem a masei de uscat eurastice, în Japonia. Aici Daimio sunt nobilii înalți, Samurai cavalerii, nobilimea spedei.

Afrodita.

*E larmă pe ape. În ceruri e larmă
Se sguduie marea iar norii se darmă.*

*Un vânt se pornește din larguri de ape
Și valuri de valuri le 'saltă aproape,*

*Le 'ncheagă pe toate într'unul mai mare
Și-l duce spre bezna de negre hotare,*

*Și-l mână nebunul, îl duce la stâncă
Îl saltă odată cu larmă adâncă.*

*Și-odată cu pocnet și vuet și vaer
Și plânsset și șoapte îl spulberă 'n aer...*

*Se mlădie spuma în albe dantele
În cântec de ape, în zimbet de stele.*

*Jos, marea tăcută. Sus, bolta senină
E pace pe ape și 'n cer e lumină.*

*Din razele lunii coboară o rază
Un val se ridică în taină s'o vază,*

*Iar luna-l sărută și pleacă pribeagă
Și 'n valuri albastre o zână se 'ncheagă...*

VICTOR EFTIMIU

* Din volumul *Poemele Singuratății*, cari vor apare în curând în editura »Librăriei Naționale« din Orăștie. Volumul cuprinde și *Immuri creștine*, *Cântece de oraș* și i-se prevede un mare succes, fiind unul din cele mai așteptate volume.

N. R.

IEPURAȘUL*)

Eră către sfârșitul concentrărilor de toamnă, în Dobrogea. După plicticoasa perioadă de instrucție individuală, începuseră luptele, cu unități din ce în ce mai mari, urmărite cu pasiune și de cel din urmă om.

Ascunși la marginea satului Imam-Ceșmă, la adăpostul murdarelor colibe tătărești, priviți cu dușmănie sau orientală nepăsare de fețele galbene-osoase ale băstinașilor, așteptam atacul regimentului protivnic ce avea să vină din spre Tariverde. Cele trei mori de vânt tătărești, ce spionau pe dealuri, la marginea satului, făcură semn parcă dușmanului, cu brațele lor lungi, chemătoare, că suntem aici, în sat, și lupta s'a dat în chiar preajma lui.

Atât de aprig fû simulacrul ce împingeă aceleași uniforme unele împotriva altora, schimbate în dușmani de o simplă banderolă albă la capelă; cu atâta avânt s'au năpustit la urmă, în urale, cu ofițerii în frunte, șirurile lungi de trăgători la atacul cu baioneta, încât cu greu putură ofițerii să împiedece, atunci când gorniștii sunară încetarea focurilor, ca parodia să nu se transforme în dramă.

După câteva clipe, trebuitoare ca fiara ce zace în substratul atavic al fiecăruia să redevină om, fețele își pierdură animalitatea, baionetele se scoaseră din vârful puștilor, oamenii vorbiră. Apoi grupele, secțiile, plutoanele, companiile se formară iarăși, și un furnicar de uniforme, din nou împrietenite, se strânse la intrarea satului. Se dete repaus trupelor, în vreme ce ofițerii, evitând, dintr'un delicat sentiment de camaraderie, să vorbească despre în-

frângerea sau izbânda reciprocă, porniau să asculte critica obligatorie a manevrei.

Înapoindu-se ofițerii, se dete ordin de pornire. Din masa compactă a miilor de oameni adunați la ieșirea șoselei din sat, începu să se desfacă atunci la nesfârșit, încet și continuu, ca dintr'un moșor uriaș, două panglici: una, coloana de marș a regimentelor dobrogene, târându-se subțiată pe șosea spre Tariverde; cealaltă, a noastră, a rezerviștilor bucureșteni, întinzându-se, scurtând drumul peste dealuri, înspre tabăra noastră din Cogealac. Ajunseserăm departe în vârful întâiului deal, și tot mai ieșiau din sat șirurile de câte patru oameni, spate în spate, fără sfârșit, ca două raze pornite din acelaș focar, dungând galbenul câmpiei cu două linii negre ce se pierdeau la orizont.

Cântecele în ritm de marș, cu notă stranie rusească, ale regimentelor din Tulcea, cu pescarii lor bărboși lipoveni, ni sosiau cusioase întâiu, apoi plicticoase prin monotonia repetării acelorași note, și se auziau, când mai tare, când mai incomplete, după undele de vânt ce ni le aduceau.

Urcam acum lungul deal Luci-Tepè-Bair, și oamenii cei mărunți la trup din coada fiecării companii aveau tot mai mare greutate să poată ținea pasul deoptrivă cu lunganii flancului drept, zoriți de căpitanul lor călare. Gâfâia și flancul drept și nădușia, dar, în năcazul „piticilor și ologilor“ flancului stâng, „uriașii“ măreau pasul răsând, cu cât se înmulțiau rugile și protestările pe înnăbușite ale celor din spatele lor și spațiul între rândurile coloanei de marș creștea mereu cu toate amenințările gradaților.

De odată, de jos, de pe șosea, un vuiet ajunsese până la noi, acoperind și

*) Din volumul "Dela Manevre.

întrerupând cântecul Lipovenilor; strigăte, chiote, fluierături răsunară din capătul până în coada coloanei regimentului tulcean: un biet iepuraș, gonit din culcușul său, trecuse prin chiar mijlocul coloanei din vale și, asmuțit de țipetele și chiotele oamenilor, urcă dealul spre noi, răzând pământul în fuga lui desperată. Ca un singur om ne oprirăm, un regiment contra unui iepure, și umplurăm golurile între grupe; cot la cot se strânsură oamenii, formând un lanț des prin care să nu poată scăpa iepurașul sărman.

Cu brusce, grăbite sărituri sacadate, iepurele ajunsese la noi, voind să treacă printre rânduri, dar oamenii, cu chiote căutară să-l prindă, și iepurele cercă să cotească la vale, dar se dete peste cap hazliu, ridicând un vuiet de râsete și chiote. Speriat, o luă la fugă, desperat, drept în fața lui, aproape paralel cu frontul nostru, în spre singurul loc deschis înaintea lui. Dar, la fiecare săritură ce făcea, nu om se desprindea din coloană, năpustindu-se asu-

pră-i să-l înhațe. Scăpă odată iepurașul, scăpă de două ori, până ce, brusc, Dincă Țiganul, trântindu-se la pământ, îl prinse de urechi.

Mândru, ca și cum ar fi luat singur o redută turcească, ținând iepurele de urechi, trofeu, în mâna întinsă, Țiganul, cu o gură imensă, arătându-și dinții toți, prezintă iepurele colonelului, zicând canibalic: „*Cu masline, s'traifi Dom' Colonel!*”

Colonelul, omul temut de tot regimentul pentru neiertătorul său spirit de disciplină și observațiile ce le făcea în front oricui, luă iepurașul în brațe ca pe o pisicuță și zise, cu o voce care ne mișcă adânc:

„Săracul iepuraș!.. Cum îi bate inima! Nici nu mai poate să miște de frică și oboseală!.. Pune-l jos, măi băiete, și dă-i drumul cu Dumnezeu!»

Și când Dincă, neputând pricepe, ne îndurându-se să scape iepurele, se hotărî, în sfârșit, să-l lase, sărmanul iepuraș pică jos, mort de frică.

Henric Stahl.

Zeus.

*În pumnu-i gigantic el trăznetul strânge
Și trăznetu-'n pumnu-i gigantic se sbate,
Ar vrea să țâșnească... dar mâini încleștate
Frământă urgia-i și-avântu-i se 'nfrânge.*

*O mână culege și 'ntrânsul înfige
Tot focul iubirei, ce arde 'n natură
Și-l fierbe 'n mânie, în clocot și ură,
Și trăznetul crește și-i gata să strige, —*

*Dar mâna de flacări spre cer se ridică
Îngheață tot cerul și marea de trică
Și tace departe a vântului larmă,*

*Și odată în beznă urgia se sfarmă
Și bezna 'n zigzaguri albastre despică
Iar marea se 'nalță, Olimpul se darmă!*

VICTOR EFTIMIU

CÂNTECE

I

Am dat de-o floare, pintre file
Purtându-mi degetele pale
Și m'am gândit de-odată dragă
La farmecul mânuții tale...

Ah, simt cum trece 'n taina serii
Podoaba vieții mele 'ntreagă,
Trecut... atunci uita-voi doară
Că 'n lumea asta mi-ai fost dragă...

II

Vino să 'nviem pe prund
Cărâruie nouă
Să ne spunem rând pe rând
Șoapte frânte 'n două.

Iar când luna 'ntrece 'ncet
Vârful de jugăstri
Să visăm sub farmecul
Ochilor albastri...

T. MURĂȘANU.

Filologie.

Grâu-frâu-brâu.

Dispariția lui *n* din grân, frân, brân, ca și apariția lui *i* în câine, mâine, pâine, a rămas până astăzi neexplicată.

Cu toate acestea eu voi proba, că dupăcum vocala din câine, mâine, pâine este produsă de licide, tot de licide a fost mâncată și consonanta din grân, frân, brân. D-l Weigand, căruia limba română îi datorește atât de mult, atribuie căderea acestei consonante *nasalizării*, »care în străvechea română eră foarte lătită« (Banat. Dial. 14). De și, pe cât cunosc »străvechea română«, nu-mi reamintesc o nasalizare mai pronunțată ca cea de azi, dar știu că în unele dialecte romanice din Apus ea a lăsat urme însemnate. Astfel, avem în gasc. *laa, paa, maa, boo*, port. *lâ, mão, pão, boa* din lat. *lana, mana, pane, bona*. (Lübke Gram. rom. I. 94). Dar în limba română o asemenea nasalizare cu căderea completă a lui *n* *intervocalic* nu există. Căci *o* nu poate veni din *una* (cf. Crețu ulla), iar plur *ai*, care vine foarte des în vechile texte sub forma: *anji*, să va fi născut prin muierea lui *n*. Iar masc. *u* pro *un* ca: »*u* anu« (C. d. B. I. 362), »*u* măgariu« (Ib. 373), »*u* cosețu« (Ib. II. 48), »*u* chipu« (121) »*u* 'mpăratu« (146), »*u* nooru« (148), »*vr'u* omu« (189), »*u* cocon« (288), »*u* rumăn« (I. 169), »*u* ochiu« (Cipariu Chrest. 4) se va explica prin analogie cu fem. *o*, ca și ard. *on* pro *un*. Este adevărat, că avem și noi două vorbe: *atât* și *cât*, din tanto, quanto, în cari căderea lui *n* trebuie să fie rezultatul nasalizării, dar aci, ca și în exemplele cu *u* pro *un*, *n* nu este *intervocalic*. În limba română, ca și în celelalte limbi, *n*+cons. aproape nu se aude (cf. *lângă=laggă* etc.) de unde poate cădea, dar cel *intervocalic*, sau final, ca: *fân, lână, mână, pâine, sîn, vână* etc. nu cade nici odată fără motiv. Singurele cuvinte române, din cari a dispărut dar *n'a căzut n*, sunt grâu, frâu, brâu. Dar această dispariție a fost produsă de motive cu totul de altă natură decât cea fonetică. Este necontestabil, că forma lor primitivă a fost: grănu-frănu-brănu din lat. *grano, freno, bereno*, cari se păstrează până astăzi alături de grâu, frâu, brâu. Cum s'au produs aceste? Vedem, că aceste trei cuvinte cuprind tot atâtea condiții fonetice identice. Tus-

trele sunt la origine *bisilabice*, au prima silabă accentuată și vocala accentuată se găsește între aceleși licide. Ca să ne dăm seamă de dispariția uneia din cele două licide, să nu uităm, că nici una din categoriile sunetelor graiului nu este atât de nestatornică și supusă atâtor fluctuațiuni, ca acea a licidelor. Ajunge să cităm numai câte-va cuvinte românești, ca să se vadă, cum licidele: sau își schimbă locul, sau trec una într'alta, sau cad pur și simplu pr: întreg pro întegru (lat. integro) curcubetă pro cucurbetă (lat. cucurbeta), chingă pro cinghe (lat. cingla), chiag pro caghiu (lat. coaglo), amelinț — ameninț și ameninț, senin pro serin, suspin pro suspir, guturaiu pro guturariu, vâtrariu și vâtraiu, tâlhariu și ung. tolvaj pro * tolvaj, alt' pro altru și rost pro rostru etc. Aceasta fiind natura cea nestatornică a licidelor, în toate limbile, ele nu puteau să nu-și dea în petece și în limba română. Prefacerea formelor grănu, frănu, brănu era cu atât mai inevitabilă, cu cât vorbele încep cu un grup de consonante și nicăiri licidele nu sunt mai nestatornice ca în prima silabă. Iată câteva exemple, luate la întâmplare, din vechile noastre texte: crămă, învrătescu, a vrăsa, vrătoape, stlăpi (=stâlpi cf. ung. osztlop), glăceavă, srăguintă, Srabi, tlăhariu (Cuv. d. B), scrăbă, vrătute, jrătvă, plăculu (=pălcul) Coressi Psalt, glătiajele (=gătlegile), tlănișul (întâlnirea) a străni (=stârni) (Dosof. Psalt), a clăca (= a călca) (Cod. Vor.), cărpitură (=crăpătură), căpările (=caprele], a pălți (=a plăti), lucrăli (=lucrările) (Papah. Basme) etc. Cum în limbă, alături de cuvinte începătoare cu *gr, fr, br*, avem altele cari încep cu *gâr, fâr, bâr*, aceste două categorii s'au influențat reciproc și grănu, frănu, brănu au devenit *gârnu, fârnu, bârnu*, ca gîrlă (sl. grulo), fârtat (frate), bârănă (sl. bruvino) etc. Aceste forme se găsesc până azi în dialectul aromân pr: »*gârnu*« (Papah. Bs. 29), *bârnu*« (Id. ib. 39), »*fârnu*« (Delametra Dicț. 92).

Asemenea deplasări de sunete nu sunt numai naturale, dar și universale. Așa, *gâr* din grân sau *bâr* din brân nu sunt mai surprinzătoare, ca bunăoară germ. Korn din lat. grano,

ung. barna din germ. braun, sau engl. bourn din ahd. brunno (=izvor) etc.

Odată ce formele grănu-frănu-brănu au devenit: gârnu-fârnu-bârnu, ele s'au întâlnit cu altă clasă de vorbe foneticește similare, ca aștern, torn, turn, carne, horn etc., de a căror influență au trebuit să se resimtă. Dar în dialectul aromân și megl. grupurile mediane sau finale *rn*, *rl* și chiar *r*, *d* se prefac uneori în *rr* sau *r*. Iată câteva exemple pentru fiecare grup: a) *rn=r*: »iară« pro iarnă (Weig. VI Megl. 6), »se le așterrămu« =așternem (Papah. Scriit. ar 65), »se tori«=întorni (Id. 135), »se te așteri«=așterni (Id. 135), »eara«=iarna (Id. 16), »știrrutu«=așternutul (Id. 140), »veru«=ver-un (Id. 143), »gărrislu«=gârnițlu=grăușțul (Id. 165), »aricilije«=arnicilije=rinichii (Id. 166), »peturicilje«=peturnicije, »sturruteđu«=strănutez (Id. doc. 44) »toarră«=în-toarnă (Id. 94), »turești«=întorni (Id. Megl. 61) »vără«=vârnă=vreună (Id. 86, Basme 87, 292, 355); b) *rl=rr=r*: »țerru«=cerul (Id.), »răurre«=riurele, »capără«=ca perle=caprele (Id. 166, 117, 118), »dorru«=dorul (Id. 140), »carră greasă« carne gr. (Id. 173), »socurru«=socrul (160), »gindicătorru« (77), »grearra«=graiurile, »soarră«=soar(e)le (67), »făcătorru«, »singurru«, »muljerră«=muerle, »scăpătorru« (80), »dătorru«=dătorul (78), »ursitorru« (82), »lucără«=lucăr(i)le (84), »sumgiugătorru«=subjug. (90), »agurru«=agrul (90), »lengorră« lăngorle »caljurră«=căile (92), etc. etc. alături de formele regulate: »perlu« ficiorlu« (Id. Bs. 5), »soarlui« (Id. 12), lucurlu« (13), »aștirnutlu« (82), »merlu« (155), »earna« (164), »virnu« (170) etc.; c) *rd=rr=r*: »chieru«=pierdu (Id. Bs. 417), »chiere« (419), »chireă« (428), »chier« (428), »chirēm«=pierdēm (395), »lj-ariună«=îi arde una (Id. 111, 135, 155), »una lj-are«=una-i arde (378), alături de »chiar de« (Bs. 146).

Cum se vede, pentru *rd=rr* n'avem decât pe *ard* și *pierd*, cari deja în limba latină aveau doue forme analoage; *ardeo-aresco* și *perdo-pereo*.

După analogia simlarelor: întorru, așterru, sturruteđu, iară, gărrislu, aricilije, peturicilje etc. pro întornu, așternu, sturnuteđu, iarnă, gârnițlu, arnicilije, peturicilije, formele: gârnu, fârnu, bârnu au devenit și ele: *gârnu*, *fârnu*, *bârnu*, cum se

mai păstrează până astăzi în celelalte dialecte române.

Astfel, după d. Weigand Meglenezii au *ber* =brău), *ger* (grău), *pur* (prun) betăr (=bătrân) și betără (bătrână), alături de breu, greu etc. (VI Megl. 6).

Dealtfel asemenea prefaceri se găsesc și în unele dialecte romanice din Apus pr: engad. »gro« (=grano) (Lübke Gram. rom. I. 350), port. »grâ« (grana) (Ib. 189), log. »torru, Korru« (din tornu, cornu) (Ib. 115), rhet. »for« (furno) (A. Fuchs 95) precum și în alb. »ndzuaru« (=ndzuarne), »fure« (furno) (G. Meyer Alb. Gr. 6), »punetore« (=punetorne) (Ib. 14), »fer« (inferno) (Id. Etym Wb. 111), »bare« (=barne) Id. ib. 28) etc.

Dupăcum vedem, greșește M. Lüpke când zice, că: »Rr rezultat din rn este încă și mai restrâns, el nu se află decât în sardă« (Gram. rom. I. 114).

Ne-am convins, că urme din acest fenomen se găsesc și în rhetică, și în albaneză și în româna din dreapta Dunării. Dacă gârnu, fârnu, bârnu ar fi rămas numai acolo unde s'au produs, ele nu și-ar fi schimbat această formă. Trecând însă în dialectul aromân, unde *rn*, *rl*, *rd* nu devin *rr-r*, s'au prefăcut în *grău*, *frău*, *brău*, ca și câine, mâine, pâine din originalele cânie, mânie pânie. Formele grău, frău, brău există în cele mai vechi monumente literare dacoromâne. Așa Hașdău publică un text din 1588, în care întâlnim odată „grău“ și de două ori „brăe“ (Cuv. d. B. I. 214). Iar Psaltirea scheiană are „frăele“ alături de „grânlu“ (9), care, dacă nu va fi o greșală de tipar, ar putea fi un macedonism, mai ales că tot acolo găsim și *mr. scată* pentru păhar, precum și albanismul „fsat“ în loc de sat. Cum se vede din „frăele“ și brăele, dindata ce s'au introdus în limbă și grău, frău, brău pe lângă frân, grân, brân, ele și-au creat un nou plur: grăe, frăe, brăe, alături de plur. organic: grâne, frâne, brâne. Prin urmare, dacă gârnu, fârnu, bârnu, s'au produs peste Dunăre, iar cânie, mânie, pânie peste Carpați, apoi grău, frău, brău s'au născut în Dacia traiană și cânie, mânie-pânie în România actuală, ceace probează o continuă comunitate între Românii de pretutindenea,

T. Raica.

CORNUL DE POȘTĂ

— LENAU —

Doarme satul, vântu 'n crâng
Pleacă să se culce
Filomelele și-au stins
Cântecul lor dulce...

Sus pe creste luna blând
Taie bolta 'n două,
Ard în jar de licurici
Boabele de rouă.

Numai râul veșnic treaz
Valurile-și sună
Împlétindu-și în adânc
Razele de lună...

Treaz mă aflu lună, treaz
Și pe mine iară
Stau la geam și cine ști
Cât o fi de-aseară...

N'am un vis s'adorm și eu
Sub beteala-i sfântă
Cu durerea-mi care azi
Groaznic mă frământă...

— Dar auzi departe 'n văi
Cornul postei... crește
Trist pustiu și des acum
Inima-mi svâcnește...

Sună cornul, cântecu-i
Dintr'o stradă 'ntr'altă;
Ce ușor se despărțesc
Oamenii de-olaltă!

Vesel sfarmă cel căruț
Bulgării pe cale,
Când l'aude cine nu-i
Mut de-atâta jale?

Nu pot lacrimile-opri
Caii albi de spume
Sufletul ți-l amuțesc
Doruri fără nume...

— O, dar cornul a tăcut
Iară-i pace 'n zare
...Numai râul pe sub plopi
Ropotește-arare...

Stau ș'ascult dar gândul meu
Bate 'n zări departe
Drumul, ce de dragii mei
Astăzi mă desparte...

Vai, dar vraja astei nopți
Încă 'ncet va trece
Și-o să-mi duc viața iar
Palidă și rece...

Limbi de-aramă plâng în turn
Miezul nopții moare
Tac acum și clipele-mi
Trec nepăsătoare.

Văd departe groapa mea
Arde ca un sfeșnic,
Că m'am despărțit de voi
Vinovatu-s veșnic...

T. MURĂȘANU.

SONET

Satan, în păru-ți puse iadul dragă
De ți-i atât de negru, mățasos;
Un vâl de umbră care curge 'n jos
În noapte-i vrând să te cuprinză 'ntreagă.

Și ca să-ți faci chipul mai frumos,
El puse în privirea ta pribeagă
Atâtea taine-adânci, să le desleagă
Gei ce-ți aduc de dragoste prinos!...

Și puse 'n mersu-ți lin și prefăcut
A brazilor măreașă legănare:
Pe unde treci, să leși 'nfiore.

Doar corpul ți-l lăsa cum l-ai avut:
O albie în care 'n veci iubirea,
Stă brațe 'n brațe cu păcătuirea...

P. PAPAȘISU

Bolnav.

(De mai bine de o lună zace bolnav copilul și nu e nici o nădejde, că se va mai tămădui. Ce chin pe el și ce chin pe ai casei! Tatăl său Ion Vlad n'a durmit un cias liniștit de când micuțul a căzut la pat. D'apoi încă mama sa! Ce a putut plânge și suferi muierea aceasta spune nu se poate. E atât de slabă și pierită încât lui Ion Vlad îi e mereu, teamă, că se va îmbolnăvi și ea.

Numai bunica săraca, pe ea nu o mai ține nime în seamă. Ea e ca o trupină veche uitată la casă, la care nu se mai uită nime. Cu toate că dacă au veghiat ceialalți apoi ea poate șezând pe furiș de a mai închis vreun ochiu, de când s'a îmbolnăvit copilul. Și pe când pe ceialalți îi mai fură câte odată somnul, pentru că își mai tineri, ea și lumina stau nopți întregi veghind la capul băiatului. Căci și ea își are durerea ei aci. Ascultă pe ceialalți cum plâng, cum se jăluie și se sfătuiesc, ea tace și își pleacă capul la pământ, că i-se rupe inima. Și se pare că jalea ei e mai adâncă, mai necuprinsă decât a celorlalți și de aceea și-o ascunde cum numai poate.

Pe lume o singură ființă mai are, care se strângea cu drag lângă ea, cu care își potrivește ea vorbele, și acela e nepotul. Și acum pânăce povestește Ion Vlad, feciorul ei, cu nevastă-sa Anica, ea ascunde ceva mereu la capătul patului. Sunt două pere, pe cari i-le-a dat o vecină și pe cari le pune bine, ca să le aibă, pe când se scoală copilul.

— Trebuie să facem ceva, zise în sfârșit Ion Vlad, că ni-se stânge copilul uitându-ne la el. Îmi vine să mă duc până în Sibii să-i aduc un doctor de

acolo, căci ăsta de acum vine în pustiu până la noi.

— Du-te, zise Anica, și se sculă de pe laviță, ca să se pună lângă bolnav, care tocmai acum își deschise ochii.

Eră aprins copilul și spunea cu glas stâns, pițigăiat cum îl doare capul de tare. Ochii îi erau adânciți în cap și un cearcăn albastru îi împrejmuia, iar fața îi era galbenă suptă și slabă. În pat eră mic și puținel, încât le eră jele să se uite la el! Se prinse din nou cu mânilor de cap și începe a se morâi pe glasul cunoscut, care nu mai încetă de seara până dimineața și de dimineața până seara.

Mamă-sa se aplecă asupra lui, îl neteză cu mâna ei rece peste fruntea febrilă, suflând pe obrazul lui, ce ardea ca jarul.

— Drăguțul mamei, las, că-ți trece ție. Nu mai plânge, că așa mai tare te doare...

Ion Vlad se scoală și el și eși în curte fără a mai zice un cuvânt. După ce eși el îndrăsnii și bunica să-și zică ale ei de pe vatră, unde ședea.

— Mai stângeți-i niște cărbuni tu nevastă. Poate e deochiat copilul.

Aduse îndată o ulcică, scoase trei cărbuni din vatră și îi slobozi în apă. Trei sfârăituri, un nor ușor de aburi și bunica se uită cu grijă cum cărbunii se coboară rând pe rând în fundul apei.

— Vezi, că e deochiat copilul! M'am gândit eu, că prea mult se uită muierele astea la el.

Începù a bolborosi ceva peste apă și cu dunga dela palma dreaptă lovi gura dela ulcică de trei ori în cruce, apoi veni lângă bolnav. Anica îi făcu în sălă loc și îi zise:

— Cum să fie deochiat copilul de atâta vreme? Deochiul doară nu ține mai mult de trei zile.

— Voi știți tot mai mult acum, ca alți oameni, răspuse bunica năcăjită. Voi credeți în doftori. Vezi eu am trăit și fără ei.

Suflă de câteva ori pe fața bolnavului, bolborosî iară niște cuvinte, îl stropî pe obraz, îi făcî cruci pe frunte, pe amândoi obraji și îi dădî să bea.

Bolnavul se lăsă apoi pe pernă și închise ochii. Bunica se uită lung la fața lui. Tăcere se făcu acum în odaie, și se auzî tot mai deslușit suflarea adâncă, grea a băiatului.

— Vezi, zise iar bunica, vezi că a fost deochiat. Uite că îndată a adurmit. Ion Vlad venî înlăuntru.

— Mă duc, zise scurt. Trebuie să dau de vreun doctor bun, măcar de ar trebui să-i dau o sută de zloți.

Eșî. Anica merse să închidă poarta după el.

— Vă cheltuiți în pustiu, cuteza bunica a începe vorba. Nu-i mai bun nime, ca celalalt, căci adevăratul doftor e Dumnezeu. Așa vindecă toate.

— Dar mamă, doar nu putem lăsa copilul, ăsta să se chinue atâta. Ai văzut că leacurile, ce i-le-a dat doctorul, vost' nu i-au folosit nimica.

— Că ăstalalt i-va da leacuri mai bune, răspuse bătrâna năcăjită. Numai voi nu vreți să ascultați de mine! Am tot zis, că să chemăm într'o seară, dacă altcum nu vreți, să chemăm pe Blăgoaie. La câți nu le-a descântat aceea, de s'au tămăduit! Și încă oameni, cari și-au cheltuit averi cu doctori. Dar voi nu vreți, că voi știți mai multe. Voi credeți în doctori. Par'că eu n'am trăit optzeci de ani și fără ei.

Copilul gemu și începî a suspină prin somn, ducându-și mâna inconștient la frunte.

— Înzădar, zise bunica mai mult pentru sine, că n'am ce le face. Vor prăpădi copilul cu atâtea leacuri.

Anica venî iar pe dunga patului. Începî al netezi pe copil cu mâna pe frunte și ai suflă pe fața lui aprinsă. Bunica s'a așezat iar pe vatră la locul ei obicinuit și punându-și capul între mâni se uită lung în pustiu apoi eșî în curte.

— De seară mă duc la Blăgoaie, zise încet. Vreau să-i spun eu, când să vină...

Când de abia a eșit noul doctor din casă și Ion Vlad pornî cu căruța cătră oraș, iar Anica merse la apotecă după leacuri, pe porțița grădinii se strecoră pe neobservate — Blăgoaie.

— Hai, hai, zise bunica. Am gândit, că nu mai vii. Vezi de copilul ăsta că mi-se rupe inima. Eu nu știu deochiat e orice are, că arde ca focul.

Blăgoaie se așeză pe marginea păcelului, puse mâna pe capul aprins al bolnavului și zise:

— Poate se fie deochiat. Dar nu-i nimica, nu trebuie să vă speriați. În două zile îi trece.

— Că de aceea te-am chemat. Noi ăștia bătrâni, așa ne-am lecuit. Azi e altă lume. Cei de azi cred în doctori.

— Par'că nu Cel de sus e doctorul tuturor, încheie vorba Blăgoaie. Acum să ieși afară până gat, că știi așa e de leac numai.

Blăgoaie rămasă singură cu copilul. Începî a zice niște vorbe rezezi neînțelese, se întoarse cu fața cătră cele patru vânturi, suflă în pustiu și se aplecă asupra celui bolnav, bolborosînd mereu și suflând peste fața lui. Îl stropî apoi cu ceva apă mirositoare, pe care o aduse într'o glăjuță, și deschise ușa:

Hai, Ano, chemă apoi pe bunica de afară, care până atunci zise toate

rugăciunile pentru însănătoșarea copilului.

— Leacul să-i fie, și plata să te știe, zise bunica întrând mai veselă acum, și îi întinse Blăgoaiei un zlot, pe care de mult îl grija într'un urcior dela cuier.

* * *

Când la o săptămână erau iarăș toți la olaltă și Ion Vlad privea cu inima înviorată la copilul, ce se ridicase încă slab, dar acuma sănătos, din pat, zise satisfăcut cătră Anica.

— Vezi Anico, de cheltuit m'am cheltuit nu-i vorbă, dar i-a și ajutat

doctorul ăstalalt. De stam cu cel de aici ni-se prăpădea copilul. Āla odată i-a aflat leacul.

Bunica își plecă capul, dar nu zise nimic. Gândi însă în sine.

— Ce proști săracii. Ei cred în doctori. Par'că eu n'am trăit optzeci de ani fără ei. De nu chemam pe Blăgoaie să-i descânte ceva la copil, era sărmanul de mult în pământ.

Și involuntar vârî mâna la capul păcelului în paie de unde scoase o pară din cele două, pe cari de mult le păstra pe timpul, când i-se va sculă nepotul, și i-o dete copilului să mănce.

T.

TRESARE OLTUL...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se 'naltă 'n larguri luna
Frumos ca ș'alte dăți
Stropind cu aur codrii
Și turnuri de cetăți...

Frumoasă fată mare
Stă tristă sus pe mal...
Tresare Oltul vesel
Lovindu-și val de val.

...Bătù trei nopți depline
Cărarea dintre brazi,
Ea are păr de aur
Și lacrimi pe obrazi...

Tresaltă Oltul vesel
Privind'o sus pe mal...
...Adorm la cap de stepă
Dulci glasuri de caval...

Și toate dorm... doar' vântul
S'adină rar prin crângi
Trezind în depărtare
Ecouri de tălângi...

Tresaltă Oltul dornic
Lovindu-și val de val...
Frumoasa fată mare
Se clatină pe mal...

...O cucuvae plânge
Cu glasu-i cobitor...
S'ascunde-o clipă luna
Sub brobota de nor.

Și iar se 'naltă 'n larguri
.....
Stă Oltul mai domol
Și luna se 'nfioară,
Căci vede malul gol...

T. MURĂȘANU.

Cum era oastea lui Iancu.

(de R. Patiția).

Până în vara anului 1848, numai puțină mișcare se arăta pentru oarecari pregătiri de luptă.

Întoarcerea lui Iancu cu oamenii sei dela adunarea din Blaj s'a făcut în pace și din piața opidului Câmpeni cei veniți s'au depărtat la locuințele lor din diferitele comune (din Munți. Iancu le-a ținut o cuvântare, în care timp, am văzut cum oamenii din ceata sosită au depărtat cele trei flamuri ungurești din turnurile celor trei biserici, unde fălăiau din poruncă șpanului domnial Gyuri Lazar. Nime nu s'a opus, și un bărbat a sfârticat în vederea tuturor flamura din turnul bisericii gr.-or. și o-a vârit în opinci.

Peste câteva săptămâni, pe vremea cireșelor, a sosit în Câmpeni o comisie dela comitat însoțită de o companie de grăniceri săcui, cari s'au încuartirat pe la casele din centrul comunei, așa că la casa părinților mei erau 12 înși, și ca vardă înaintea porții mai eră postat unul, fiind tatăl meu declarat de arestat la locuința lui.

Soldații aceștia nu știau românește, dar se simțiau bine între români, cari îi primiră în casele lor și le umblau în voie. N'am. auzit să se fi întâmplat ceva necuviințe. Fetele și nevestele se refugiară din comună pe la locuitorii din deal la cari soldații nu erau încuartirați.

Comisia începuse cercetarea în contra acelor bărbați, cari au îndemnat poporul să meargă la adunarea de pe Câmpul libertății.

Sub durata acestei cercetări se reîntoarseră la cămin și doi membrii a-i deputației trimisă la Împărat, și anumiți: Teodor Teocu și Nicolae Sabou, locuitori în Câmpeni și arândașii crășmaritului din domeniul-de-sus a Zlagnei, precum se intitulă ținutul Câmpenilor. Erău oameni în stare bună și chiar aceasta va fi determinat alegerea lor în aceea deputație, care reclamă mari cheltueli.

Auzind ei, că ce se petrece în Câmpeni, nu au venit la locuințele lor aflătoare în centrul comunei, ci încunjurând s'au dus pe un deal la locuințele lui Ioan Dandea, membru al deputației trimise la dieta din Cluj.

Puține zile au petrecut aci, căci cineva i-a denunțat și doi panduri Foasa și Perdi — nume de batjocură — i-au prins atât pe ei, cât și pe gazda lor, și i-au arestat.

La bălciul de Sân-Petru, cerând voie, ca să adune dela crășmari taxele după beuturi — ei

au fost duși în târg sub escorta alor 4 săcui cari s'au îmbătat până ce au colindat toate șetrile crășmarilor — și arândașii se întoarseră la arest fără escortă, căci aceea nu se mai putu ținea pe picioare.

Comisia aceea căută mult după ubicațiunea lui Iancu, despre care se vorbea, că ar fi fost de față la acest bălciu travestit în haine țărănești.

Dela data acestui bălciu nu a trecut mult timp și în o dimineață ne pomenirăm că miliția eră plecată din sat.

Acum se porni poporul la adunare, se obliară coasele, se fabricau lănci și se tocneau topoarele în toporiști mai lungi.

S'au format dintre tinerii din toate comunele trupe constătătoare din câte 500 înși.

Aceștia se numiau gardiști și în lipsa de puști folosiau bâte la instrucția, ce le-o dă în limba română un oficial sas cu numele Schuster.

S'au convocat în „loagăr“ toți locuitorii din comunele muntene, și toți bărbații dela 16 ani până la etatea de 60 ani erau obligați a-se prezenta sub conducerea căpitanilor — cari erau parte preoții, parte fruntașii comunelor respective

Prima concentrare a lagărului a fost, când Iancu a desarmat pe ungurii din Abrud. Comisia, comitatensă dusese cu sine o mulțime de bani încasați ca gloabe (pedepse) dela munteni, deci contra ungurilor din Abrud s'au ordonat și represalii bănești.

Oamenii erau adunați sub arme în deosebite cete după comune, fieștecare avându-și căpitanul său. Căpitanii și gazdele aveau puști de vânat, glotașii erau provăzuți cu coase și topoare. În spate straița cu merinde, în rinduri de câte 4 înși treceau în revistă.

S'a făcut consemnarea celor, cari s'au prezentat cu puști, ca să-i aibă în evidență.

Ceva semne deosebite în îmbrăcăminte nu erau. Iancu, adjutanții lui și tribunii, purtau săbii precum și majorul Corches. Mi-aduc aminte cum tribunul Iosif Moga aveă obiceiul a umbla cu o sabie fără teacă pe stradele Câmpenilor, manuindu-o ca pe un băț de promenadă. Eră fratele controlorului oficiului spanal Dimitrie Moga.

Primul lagăr adunat și convocat de Iancu în Câmpeni, înainte de a porni asupra Abrudului

a ascultat în câmp deschis, sub cerul liber serviciu bisericesc și mulți s'au cuminecat în aceea zi.

Lagărul și cu gardiștii înarmați cu puștile căpătate dela Bălgrad — (puști ruginite și cu cremene) — porniră asupra Abrudului, unde numai o zi au petrecut și iarăș s'au reîntors la Câmpeni. Ungurii au plătit o sumă de bani, care sumă magistratul o a împrumutat dela românul Cologea, și pe care după revoluție nu au voit să i-o mai reînapoieze, așa încât nici cu proces nu s'a mai putut validata pretensiunea aceasta față de comuna Abrud când Cologia o cinstise fondului episcopiei române din Sibiu.

Lagărul numai puține zile se ținea adunat atât pentru lipsa nutremântului, de care fieștecăre aveă să se îngrijască — cât și din lipsa corturilor — de cari nu erau așa încât numai puțini încăpeau pe la casele locuitorilor, iar mulțimea petrecea sub cerul liber. Numai gardiștii erau încuartați în centrul comunei pe la locuințele oamenilor și ei aveau cost regulat și cheluiala eră acoperită prin recușișuni, care mare parte se acopereau din banii lui Iancu.

Portul gardiștilor eră cel popular și nu aveau semne distinctive. Aveau însă tobe de metal, cari le sosise de-odată cu puștile cele ruginite, și pentru hrana lor aveau o turmă de 100 boi.

Când porneau la lupte gardiștii se împărțiau în companii și se alăturau la diferite cete a lagărului, ca corp mai disciplinat.

Comanda supremă o aveă Iancu, care aveă de adjutanți pe Mihaiu Andreica și Clement Aiu-deanu, care și acum trăiește în Câmpeni în vrâsta de preste 90 de ani.

Iancu purtă numele de general, ca maior eră Nicolae Corcheș, eroul dela Fântânele.

Erau apoi comandanți de trupe: preotul Simeon Balint din Roșia-montană, în lagărul din Bucium-Mogoș, Ciurulea de cătră Iara, popa Vlăduț, Dobra Petru în ținutul Zlagnei și avocatul Butean în Zarand. Aceștia purtau numele de tribuni, sub care nume obvineau și tineri refugiați aici din România. — După lupta dela Trainici.

Luptele mai sângeroase numai în primăvara anului 1849 s'au dat în munții apuseni în jurul Abrudului, cari se prolongiră până în vară și se terminară cu învingerea Muntenilor, de și ei duceau multe lipsuri și luptau cu arme neegale față cu un inamic provăzut cu cele mai bune arme din vremea aceia.

Înfrângerea celor 3000 maghiari la Fântânele în 6 Iulie 1849 de cătră o ceată de români de vreo 3—400 bărbați, unde căzu Vasvári Pál cu toți soldații săi va rămânea o dovadă neperitoare despre curajul și virtutea militară a Muntenilor. Se susține, că din oastea contrarilor, cari voiau să cuprindă munții apuseni, nici unul nu a scăpat cu viață. Așa că scriitorii unguri nu au știut nici data zilei, când s'a dat aceia luptă, ci numai dela români și-au câștigat datele, când cu rădicarea unui monument în locul desastrului.

O viișoară*)

piesă populară în 3 acte de Oct. Prie.

(Fragment)

ACTUL II.

Curtea judeului. Jur împrejur grajduri, șoproane și alte heizașuri. Toate de piatră și în stare bună. În stânga o căsoaie cu un cerdac. În casă duc trepți.

SCENA II.

Flușa vine gătat de Dumineca, cu un căputaș de flanel și cu păpuci mici pe picior. Încins e cu un brâu tricolor.

Flușa, (oprindu-se în fața publicului): Așa vezi. Mintenaș is alt om. Cine a zis, că nu hai-

* Va apare de curând în tipografia seminarială din Blaj.

nele fac pe om? Uitați la mine! Mă poți băga în ladă. Vezi ăștea is haine! Is ușor în ele, ca o pasere. Ei, că giolgiul e giolgiu și pace, nu-i pânză. Unde eram mai alaltăieri? Cămașă groasă de pânză, cioareci și opinci... În ăștia is ca de spumă. Și cu păpuci de ăștia aș putea sări până în grindă. Acum văd eu, că domnii de ce joacă așa ușor și lin (*se învârte de vre-o câteva-ori*). Și ce să vezi? Nici nu-s scumpe. La celalalte toarce-țese muieră toată iarna, toată primăvara. Nu se plătește. Muieră să fie muieră (*rar*): Și să se cunoască a cui e. Ce ar fi din lumea asta, dacă numai pe bărbați i-ai cunoaște din oameni. Oare muierile

nu sunt ale noastre, drăguțele? Pe ele încă trebuie să le arătăm după starea lor și (*silabizând*): după starea bărbaților lor. Să nu-ți fie rușine, să eși cu nevasta pe uliță.

Dar oare ce-i cu Sanda de nu mai vine? (*Se uită împrejur*). Hm! Cine-i boier îi boier. Vezi asta-i curte! Ce șuri, ce grajduri, ce pardoseală! Și casa strălucește mai altcum. Măi, la omul bogat și varul e mai alb, ca la ceialaltii. Când vor fi și a mele așa? (*încet*): Că și a mele așa trebuie să fie. Ba trebuie să fie mai frumoase, mai sclipitoare, mai mari, că tu vere Niculae ai să fii după asta jude (*se bate peste gură*): Taci, să nu te audă cineva, și să nu-ți prea umble gura. Cu toate, că numai așa ar fi cu drept. Cumătru încoace — Cumătru încolo — mai fie și altul. Și cine altul e mai cu drept să fie? Doară bine am vorbit cu domnul notareș?...

Ce dracu de nu mai vine Sanda? Îmi vine să mă duc după ea, să o aduc tot sărind (*se bate iar peste gură*): Îmi tot uit, — îi cam greu, cal bătrân să înveți la ham, dar nu e alt modru. Trăim cu oamenii și trebuie să vorbim ca ei. Și la toate trebuie să ne dedăm de acasă. Am mai cam gătat-o de a lua una două muierea de ciupag, și copiii la bătaii. S'a schimbat lumea nene Flușa, de când mâncai la o masă cu domnii. Și încă ceva să mai învăț: Să merg o țăr mai oblu. M'am dat, să merg tot cam strimb de spinare. Asta-i de când aduceam cu spinarea uscături din pădure... De mult e și de-atunci! Adecă abia îmi mai aduc eu aminte. Azi cumpăr. Cumpăr lemne câte îmi trebuie. Bani îmi dă cumătru câți zic (*încet*): De mulțori și mai mulți de câți zic. Așa o dragoste ce l-a apucat de mine — ba să mai vezi! Numai mă uit la el și își și bagă mâna în șerpar. Mă apucă groaza, când mă gândesc, ce-a fi? Cine ști', ce-i va mai zice și lui femeia acasă! Eu i-am zis, că îi plătesc la toamnă, când culegem viile, altcum dacă m'ar sili să-i plătesc astăzi m'ar scoate în câmp cu copii cu tot...

Sanda astae chiar de cap își face. Mă mână înainte și nu mai are cap de-a veni! Iar să gată pe prostie. Hm!... Se gată, pentrucă vine la cumătru! Că asta mă roade pe mine, — numai

trebuie să tac tăcerea peștelui, că mi-e frică de gura luma și ce să mai zic, — nici ea nu mă lasă să ajung odată la vorbă, cum se cade. Drept spunând la lucrul ăsta și la datorie aș vrea să nu mă gândesc niciodată. Dacă aș putea! Că nu știu, nu de aceia îmi dă cumătru atâția bani împrumut? Vine la mine, ca la el acasă. Vine și când is acasă, va mai veni de bună seamă și când is dus. Bine văd eu, că își face numai de lucru. Și Sanda ce ochi, ce vorbe, ce voie! Numai caut' să tac, că îi sunt dator. Și iar mă gândesc, că nu-și-va pierde și Sanda mințile acum la bătrânețe cu atâția copii! De altcum ce mai știi? Dracu nu doarme nici la bătrânețe. Mă roade, mă roade de mă fac ghem câteodată. Hei! că să nu simt ceva Sando, că e vai de spinarea ta...

Ceva trebuie să fac, că de stau numai cu mâinile în sin, când va fi prea târziu, mă pot răcădui... Mă duc acuma după ea, ce-i pre mult, e pre mult (*o ia cătră poartă pe care chiar intră Pătruț*).

Pătruț (*stă uimit*): A a a! Ui la Flușa! Dar tu ești drace? Al naibii te-ai mai gătat! Trebuie că mergi la ospăț? Ce rău îmi pare, că n'am știut. Aduceam și pe Raveca, să te vadă.

Flușa (*aparte*): Cioara ăsta îmi dă de cap. Trebuie să-l imblătesc odată, să mă țină minte, măcar de m'aș duce în Gherla.

Pătruț (*pipăind caputul lui Flușa*): Hm! Îi de lână curată, și ce bumbi sclipicioși! Va fi fost scump, ha? Și ce păpuți d'ăia! (*îl bate pe umeri*). Îmi place zău, îmi place, vere Niculae. Acuma ești pe calea ai bună.

Flușa (*aparte*): Și ce noroc are totdeauna, că nu-l prind odată la un loc bun, să-l fac să nu mai strige, când satul e adunat: „Măi vere, măi cumetre!“...

Pătruț (*iar îl bate pe umeri*): Să știi și cartea, dascăl te-am putea pune.

Flușa (*îl ia de cap*): Nu dascăl, dar popă ar trebui să fii pe seama ta, cioară blăstămată, (*îl bate cât poate*: **Pătruț** urlă, iar **Rafila** iese spăriată, să vadă ce-i. **Flușa** îi dă drumul lui **Pătruț**, care fuge pe poartă).

CRONICĂ LITERARĂ

— Henric Stahl: *Dela manevre și alte schițe vesele*. Tipografia »Neamul românesc«, Vălenii-de-Munte 1912, pp. 180, prețul: lei 1'50. —

Am citit cu plăcere și acest volum al d-lui Stahl, pe care l'am împrumutat dela redacție, căci la librăria de aici nu l'am aflat și nu știu să-l fi anunțat o altă librărie dela noi. Cărțile din Vălenii-de-Munte străbat așa de greu până la noi; abia lucrări de agronomie de ni se strecoară, ca de pildă »Cultivarea cartofilor« de N. Iorga, dându-ne prilejul de a admira acest talent extraordinar, și sub raportul — agronomic...

Și e o mare pierdere pentru noi aceasta, cu atât mai vârtos, că tipăriturile din Vălenii-de-Munte, cuprind, în cea mai mare a lor parte, îndrumări culturale de o înaltă valoare, cari n'au întru nimic a face cu politica militantă a jurnalelor.

Cetitorii nostri cunosc pe dl Stahl din volumul »Bucureștii ce se duc«, apreciat în coloanele acestei reviste, precum și din alte articole apărute aici.

În noul volum, dl Stahl ne prezintă, într-o românească foarte curgătoare și sugestivă, tablouri prinse în fugă, dar fixate cu precizie și multă claritate. Își resfrânge lumina talentului său asupra lumii *celor mici*, învăluindu-i cu vâlul diafam al poeziei.

Vedem pe militari năcăjindu-se în năduful zilelor de vară, cu ocaziunea manevrelor.

„Cu toată oboseala mai mare a urcușurilor de deal, abia scăpat de unul, doreai să ajungi mai iute în coama dealului nou apărut în față, cu nădejdea în suflet, că de acolo să vezi în sfârșit viață, să descoperi, pitit în fundul văii, îndrăgostit de apă, un sat cu case albe, spre care să te chieame, cu prietenoase largi mișcări de brațe veselele mori de vânt dobro-

gene; iar, când ai ajuns în culmea dealului, o nouă desiluzie te copleșea o clipă, porneai, din nou atras de speranță, spre coama și mai înaltă, sfâșiată de pietrii de granit a dealului din față.“

În sfârșit băieții ajung la locul de popas, încordându-și toate puterile, ca să nu se prăvale în drum și „să nu rămâie compania de rușine“. — Aici îi întâmpină apoi alte miserii, pe cari le vor citi cu un îndoit deliciu cei ce s'au împărtășit de plăcerile puțin avantajoase ale manevrelor. Le putem numi cu siguranță plăceri, dacă cetitorul le privește prin ochianul fermecat al — depărtării.

Nu lipsesc notele hazlii, căci toată descrierea e îmbrăcată în haina umorului. Întâlnim aci pe țiganul, care, cu toată rigoarea disciplinei, are răgaz, să pună mâna și pe câțiva tului de păpușoi, pe cari îi mânâncă cruzi, apoi ploaia, ce se revarsă nemiloasă asupra bieților ostași osteniți, silindu-i să se refugieze din corturi, și să ceară, în cele din urmă adăpost, în satul apropiat. Răușind în curând, se împrăștie nedumeririle pașnicilor locuitori, sunt găzduiți în fine și adorm cu toții, ruși de oboseală, îngrămădiți în unghere, acoperindu-se numai cu mantalele. Singur bietul *Covrig*, mai rușinos din fire, n'a reușit să-și găsească un adăpost, în înghesuiala camerazilor gălăgioși și obraznici, și pe urmă desnădăjduit a căutat să-și cobească un culcuș în o claie, dar, sleit de puteri, pătruns de frig, învins de oboseală a căzut amorțit lângă claie și tovarășii l'au găsit dimineața aproape țapăn.

Tabloul acesta înduieșător, se termină cu o notă veselă, căci Covrig, după ce e readus la viață cu fricțiuni și cu două ceaiuri ferbinți, a primit cinci zile scutire de instrucție, iar Țiganul Dinca avu privilegiul să esclame cu mâhnire: „N'avui și eu norocul să scap de instrucție“. — Acelaș umor sănătos se resfrânge asupra tuturor schițelor, în cari aflăm și foarte prețioase amănunte, observate cu ochi ageri cum sunt acele din *Râșnovul*, sau *Budapesta—Arad*. Aceasta din urmă am putea-o numi o schiță stenografiată, nu dejaba autorul e stenograf așa de apreciat.

Darul de a-și resfrânge vâlul poeziei și asupra lucrurilor celor mai comune, ni-l dovedește cu prisosință autorul, în *Poezia Noroiului*: Doi prietini se înapoiază c'am turmentați dela o berărie, pe o dimineață ploioasă. Iată cum se extasiază unul din ei, în fața noroiului.

Da strada: e splendidă! Par'că ar ploua argint și stele, așa străluce apa și noroiul sub

lumina gazului albastru! Să știi că de aceea a rămas ceriul negru: pentrucă toate stelele de sus au căzut aici în apă! Sărăcuțele! la te uită cum tremură de frig micuțele, frumoase chiar în mocirle! N'ași fi crezut să aibă și noroiul poezie!... Privește trotuarele: par'că s'a așternut pe ele beteală de mireasă dela un bec Auer la celalalt! Totul oglindește, par'că ar fi dat D-zău cu lac pavajului, caselor, grilajurilor, frunzelor tremurătoare! Apa prinsă în scobitura șinelor de tramvaiu, curge ca două părăiașe de foc, rostogolind în spumă de argint brillante rubine și safire.

Când pe urmă, poetul noroiului se pomenește singur, abia atunci observă, că ploaia cădea cu și mai multă furie și că vântul rece sufla a pneumonie dublă...

Așa prezentându-ni-se volumul din urmă al d-lui Stahl îl recomandăm cu toată căldura cetitorilor noștri în speranța, că pe când aceste șiruri vor vedeă tiparul, volumul, care e o lectură distractivă și instructivă în aceiaș vreme, va fi reușit să pătrunză și în vitrinele librăriilor noastre din Ardeal.

Al. Ciura.

CRONICĂ ECONOMICĂ

— Crestături și perspective. —

Avem de înregistrat, în contul anului trecut, câteva date și fapte economice. Ba chiar evenimente, dacă vreți.

Banca generală de asigurare și-a pregătit calea în vederea activității viitoare. Toți câți s'au interesat de ea, i-au statorit horoscop favorabil. Dorim să-l consfințească și realitatea. Problema e grea. Poporația agricolă e prea puțin împrietinită cu asigurările. Trebuie crescută în direcția nouă. Intelectualii împrietiniți sunt cuprinși la institute străine. Trebuie abătuți. Ori rescumpărați. Ori cuceriți pentru viitor. Mai este chestia filialelor și agenturilor. Ca probleme speciale se impun *ușurarea sarcinilor ipotecare*; apoi, *asigurarea învățăceilor* dela meserii și negoț. Poverile ipotecare încep a fi insuportabile. Se transmit din

tată în fiu și se sporesc din neam în neam. Asigurări la timp ar șterge multe lacrimi, ar amuți multe blăsteme, ar evita multe spese și multe licitații. — Iar cât privește învățăceii: nu-i destul să îndemnăm plugarii să-și dea copiii la meserii și negoț. Anii de învățătură trec. Cei de calfă și mai bine. În armată iarăș trece timpul. Dar când scapă din armată și devine maiorean: atunci simte calfa adevărată greutate. Și-ar deschide atelier: nu-s mijloace. Și-ar deschide prăvălie: nu-s parale. Ar începe carieră independentă: nu poate. Lipsa de prevedere, la timp, îl condamnă să rămână cărpaci toată viața. Părinții nu l-ar putea ajuta acuma decât vânzându-și casa și grădina. Dar l-ar fi putut ajuta, dacă-l asigurau când a fost de 10—12 ani. Vr'o 2—3,

ani ar fi plătit părinții premiile. Ca învățacel și calfă le-ar fi plătit și el, ori numai el. Acuma, capitalul de 1000 coroane l-ar mântui. Ba chiar și 500 coroane, încă i-ar prinde bine. Pe lângă 500 proprii mai adaogi 500 prin credit. Și iată miia, cu care faci primul pas spre neatarnare.

Alt eveniment economic îl formează începerea activității »*Plugarul*«-ui din Blaj. Într'un articol informativ, publicat în „*Revista Economică*“, am comparat cooperativa blăjană, cu *Federala* din București a băncilor populare și cooperativelor satești din România, apoi cu *Magyar Mezőgazdák Szövetkezete* din Pesta. La începutul unei activități economice, puțin obișnuite, îți prinde bine dacă nimerești instituții demne de imitat. Ce-i bun, introduci, de pățanii te ferești.

Magazine de produse agricole s'au introdus și se introduc în mai multe părți. În 1911 l'am introdus și la banca „*Geogeană*“. Trăind în mijlocul plugarilor dela sate, e lucru firesc că cuprindem noi negoțul cu cereale și cu alte produse agricole. Un magazin de acest soi constitue o școală economică escelentă. Cuprinderea, înmagazinarea și conservarea produselor; alegerea timpului potrivit de a-le cuprinde; urmărirea fluctuațiilor pieții de cereale; desfacerea la timp a cantităților de cari dispui; stabilirea legăturilor avantajoase etc. sunt tot atâtea momente, cari te învață și-ți ageresc mintea mai mult decât nu știi câte îndemnuri teoretice. Când se va desvolta negoțul de cereale în măsură convenită și în toate părțile locuite de Români: se va putea da oarecare impuls și *morăritului*: o industrie destul de îmbrățișată de plugarii noștri. Un pas frumos l-a făcut în această direcție „*Agricola*“ din Hunedoara, instituția cea mai de frunte dela noi, sub raportul negoțului de cereale.

Recordul activității economice l'au atins și anul trecut *băncile* noastre, cari tocmai acuma publică cu zor bilanțurile anuale. În timpul din urmă li-se începe o concurență simțitoare din partea băncilor din Budapesta. În fața invasiunii de specie nouă, arma cea mai puternică va fi luminarea masselor și fusionarea băncilor mici cu altele mai mari. În loc de 200 bănci *independente* adevărate în reescont cu 6—8%, mai bine 10 institute puternice, cu 190 sucursale înfloritoare! Regia sucursalelor costă mai puțin decât a băncuțelor așa zise independente.

De când cu adunarea din Blaj se încearcă și ceva *organizare a comercianților români*. Ideea

Centralei de aprovizionare îmi aduce aminte *Federala* din București, instituția administrată de fruntașii cooperației din diferite sate ale României. Născută din trebuința adânc simțită de a pune în legătură directă producătorul dela sate cu cumpărătorul din orașe și invers, *Federala* aprovizionează băncile populare și cooperativelor satești cu mașini și unelte agricole, mașini de cusut, ferării, vinuri țuică, cereale, păstăioase, unt, brânzeturi, ouă, etc. etc. O centrală similară merită toată atenția negustorilor noștri. Până să-și înfăptuiască una anume, ar putea cercă să se aprovizioneze prin »*Plugarul*« din Blaj, care și-a croit un frumos cadru de activitate; apoi prin casa *Comșa* din Seliște și *Vulcu* din Oraștie.

Să trec la *literatura de specialitate*. Pe acest teren locul de frunte l'a menținut „*Revista Economică*“ din Sibiu. Misiune frumoasă împlinește „*Tovărășia*“ din Oraștie, care în combinația fericită cu cel mai respândit ziar popular („*Libertatea*“) propagă cunoștințe și îndemnuri economice până și în cătunele cele mai îndosite.

La cetitori mai cărturari se adresează „*Rosturile economice*“ ale subsemnatului. Am scos broșurile I și IV în „*Tipografia Nouă*“ din Oraștie. Broșurile II—III apar la „*Concordia*“ în Arad. Cuprinsul celor apărute îl cunosc cetitorii. Broșura dublă II—III cuprinde informații asupra unor instituții economice-financiare, precum: Credit, Bani de hârtie, Bănci de emisiune, cu privire deosebită la Banca Austro-Ungară și Banca Națională a României, Bursa și operațiile de Bursă, Carteluri, Trusturi, Comerțul estern, Vămile, Convenții comerciale. Fără cunoștința acestora nu pricepem temeinic nici o chestie economică, ori financiară.

În anul curent 1912 voiu continua publicația, accentuând câteva idei pentru activitatea noastră economică. Atârnă, firește, și de îndemnul ce'l voiu căpăta din partea abonaților. Până acuma nu mă prea laud. Dacă m-ar întreba cineva, din curiozitate, câți abonați am? — nu s-ar îngrozi de numărul lor. Pentru satisfacerea curiozității, adaog că din centrele românești cei mai mulți îi am din Bistriță și cei mai puțini din Sibiu. Din Bistriță am vr'o 12, din Sibiu nici unul. În Blaj mi-se cumpără 3 exemplare. Dar vorba „*Neamțului*“ de Latin: Labor improbus omnia vincit.

6 Faur 1912.

Gavr. Todica.

NOTE POLITICE

După încheierea păcii

Potolindu-se și valul de entuziasm, ce a stîrnit în toate inimile simțitoare românești vestea împăcării săvîrșite la Arad tocmai în momentele supreme, — e timpul acum să ne dăm cu toată seriozitatea seama de toate neajunsurile politicii noastre ca nu cumva să se repete astfel de porniri atât de păgubitoare vieții noastre politice, și cu puteri unite, renăscute sub aspectul frumos, ce ne-a oferit abnegațiunea laudabilă a frunțașilor învrăbiți, să pornim munca cu sistem, munca conștientă, care să ne conducă la liman.

Căci oricât de condamnilă a fost campania ce s'a dat și în felul cum s'a purtat contra oamenilor noștri conducători, rămâne un fapt, ce nu se poate tăgădui, că există o nemulțumire adâncă, care frământă pe mulți, și care nici nu e a-se căută în vina conducătorilor noștri, cât mai mult în nervozitatea, în setea, ce a cuprins pe toți în fața deslănțuirii atât de furioase și de îndrăznețe a politicii maghiare, de a contribui și ei cu toată energia lor, la schimbarea acestor insuportabile stări de lucruri.

Un neam care se simte că îl țin încă picioarele, ar vrea acum să umble și așteaptă numai glasul chemării, așteaptă să i-se arete numai căile pentruca să se așterne apoi pe lucru luându-și partea ce cu drept îi compete în marea operă de regenerare națională. A fost unilaterală politica noastră, căci mărgininu-se strict la laturea juridică a cestiunii noastre naționale, nu a știut să ne dea altceva decât frumoase discursuri, energice proteste, adunări reușite și interminabile recursuri. Dată fiind însă situația esecțională, în care se află neamul nostru românesc în aceasta țară, unde validitatea noastră politică ca neam este a priori făcută imposibilă prin legi, pe cari nu le vom schimba nici odată cu apel la drepturile noastre, dat fiind sistemul corupt de opresiune, care nu mai cunoaște respectul, nici biată a legilor ce le avem decât în marginile tendințelor politice cărmuitoare — dovadă legea de naționalități, care e prefăcută astăzi în literă moartă — o schimbare radicală în tot mersul politicii noastre ni-se impune cu imperiositate. Înainte de toate trebuie să cvităm odată pentru totdeauna cu ideea, că urgia șovinistă o vom putea opri cu paragraful legii în mână. Trebuie să privim apoi

prin refractorii celei mai înalte conștiinți toate cauzele cari au determinat soarta noastră mășteră de azi, toată întinderea, pe care se operează desnaționalizarea noastră, precum și toate mijloacele ce le folosesc, și conformându-ne apoi tuturor exigențelor reale să organizăm acțiunea cea mare de rezistență. Vom vedea atunci, că cestiunea noastră națională, pe lângă laturea sa juridică și pur politică, își mai are laturea sa etică, socială, culturală și economică. Mai mult, aceste atribute sunt tot atâtea necesități, pe lângă cari, ca pe lângă tot atâtea condiții numai, se poate, și are drept să se valideze o politică națională.

Iată dar, problema cea mare, care mai presus și înainte de toate își așteaptă azi o deslegare fericită!

Bineînțeles, nu las toată răspunderea inițiativei, în sarcina conducătorilor noștri politici, căci ar întrece puterile lor. O astfel de muncă uriașe reclamă contribuția tuturor, a *societății* întregi, în deosebi a acelor, cari prin poziția ori oficiul ce-l ocupă, prin capitalul material ori intelectual ce-l reprezintă, sunt în primul rând datori să-și conformeze toată activitatea lor acestor trebuințe și să nu se odihnească pînăce nu vor realiza acele condiții sociale, culturale și economice, cari să asigure evoluțiunea normală și armonică a întreg neamului românesc. Videant consules!

A. C.

* *

Declarațiile d-lui Aurel C. Popovici asupra situației noastre politice.

D-l Aurel C. Popovici înapoindu-se dela Viena a acordat o prea interesantă convorbire unui ziarist, din care reținem și noi pentru deosebita lor însemnătate următoarele părți:

— Fi-va pacea durabilă?

— Garantez cel puțin 12 ani. Azi toți frunțașii de peste munți sunt în perfectă înțelegere; nimic nu-i va mai putea despărți și nimic nu-i va putea paraliza la lupta lor, căci toți înțeleg și văd situația generală și simt că acum este momentul ca să se consolideze și să se pregătească de o serie de lupte mari.

— În actuala criză prin care trece Ungaria, criză neobișnuită pînă acum în urma originei și

a dezvoltării sale, este speranță că situația Românilor să se îndrepteze?

— Cred, că da. Situația nu trebuie privită, însă, așa cum o prezintă presa maghiară. E vorba de o criză mare și îndelungată: criza dualismului austro-ungar, care durează și se dezvoltă de 14 ani. Forma aceasta dualistă a monarhiei vecine și-a trăit traiul, căci popoarele s'au deșteptat.

Acțiunea pentru dualism este o indicație?

— Dualismul este, după părerea mea, o aberație. Și pe cât știu eu, factorii hotărâtori din Viena nu pot să-l admită, căci în acest caz s'ar ridica boemii cu mai mult drept și cu mai multă forță ca slavii de sud și ar pretinde și ei reînființarea vechiului regat independent al Boemilor. Singura soluție, care este acceptată în numeroase cercuri înalte din Viena, este federalismul monarhiei Habsburgilor, federalism în care toate popoarele să se bucure de autonomie proprie. Spre

această direcție se dezvoltă lucrurile și nu va trece mult, până când dualismul, care se sbate în criză de atâta vreme, va da un faliment definitiv.

Și la Viena ce calcule se fac cu românii!

— Cei cari urmăresc realizarea acestei idei — și ei sunt mulți și puternici, — au vii simpatii pentru români și au regretat mult certele ce au izbucnit de acum doi ani, din cauza intrigilor contelui Ștefan Tisza, intrigi la care s'a raliat apoi și primul ministru Khuen-Héderváry. Acum, însă, împăcarea românilor fiind definitivă și bine zidită, — cercurile vieneze sunt foarte mulțumite, putând conta la timp pe acest element atât de puternic. Iată pentru ce am zis, că dl C. Stere a obținut un succes foarte mare, a săvârșit un mare act de patriotism ale cărui consecințe sper că se vor aprecia cu timpul.

BCU Cluj INFORMAȚIUNI library Cluj

Alianța universitară franco-română.

Sub presidiul noului profesor de limba și literatura română dela facultatea de litere din Paris, dl Mario Riques, un distins prieten al Românilor, pe care și noi am avut fericirea a-l cunoaște în călătoriile sale prin Ardeal, — s'a înființat săptămânile trecute societatea »Alianța universitară franco-română«, a cărei scop este strângerea legăturilor de prietenie între Francezi și Românii aflați la Paris. Noua societate este pusă sub patronajul ministrului României la Paris, dl Lahovary.

Nouii generali ai armatei române.

Pe ziua de 1 Aprilie vor fi înaintați la gradul de general de divizie d-nii general Hârjeu Constantin, la corpul I. de armată din Craiova. Dl general Iarca Alexandru, trece la divizia 6-a și la regiunea F. N. G. Dl general Avramescu Alexandru. la stat-majorul armatei, Dl general Mavrocordat Leon, șeful casei militare regale. Generali de brigadă: d-nii coloneli: Săulescu Ion, din Craiova; Popovici Ion, din Tecuci; Pretorian Eracle, din Constanța; Sococ Alexandru, din București, toți la cavalerie. D-nii coloneli: Frunză, din Craiova; Basarabescu Ion, din Constanța; Rujinsky Dumitru, din Focșani și Ghenea din ministerul de război, toți din artilerie. — D-nii coloneli: Cantea Ion, din Constanța, Polizu Vasile, din Tulcea; Solacolu Gh., din Pitești; Sătescu Gheorghe, din Giurgiu; Săulescu Nicolae, din Pitești; Văleanu Gh., din Târgoviște, toți din infanterie.

O frumoasă donațiune a primit bi-

blioteca arhidiecezană din Blaj. D-na Victoria Erdélyi, soția regretatului Dr. Ștefan Erdélyi din Orăștie, a dăruit după dorința repauzatului, pe sama acestei biblioteci un număr de aproape 700 opere, în peste 1400 volume, în valoare de circa 30.000 cor. Asemenea a dăruit d-na Erdélyi și 6 tece cu rafturi pentru așezarea cărților. — Sperăm, că acest nobil gest va îndemna pe cei chemați, să înfăptuiască în sfârșit aceea *bibliotecă centrală*, despre care atâta s'a scris, care a fost una dintre cele dintâi preocupări a nemuritorului Bunea, și pentru care a pledat cu stăruință și dl N. Iorga. Cărțile nu sunt făcute pentru a-le mânca molii, ci pentru a fi cetite, pentru a fi trecute dela om la om. La noi și-a trecut pofta de citit până când ai ajunge la o carte, deși stau cu miile volumele în cele biblioteci. E rușinos să o spunem, dar e curatul adevăr, că un mare număr de cetitori ai noștri, și-o procură lectura, pe sub mână, dela casina ungurească. Curat vorba lui G. Le Cler: »de unde atâta prisos și atâta lipsă desăvârșită?« — Nu a sosit oare și pentru noi timpul să ne deșteptăm odată »din somnul cel de moarte?«

Nou medic la Blaj. În locul repausatului Dr. Alexandru Pop, a cărui moarte a stîrnit cele mai adânc simțite regrete, a fost ales medic arhidiecezan dl Dr. Vasile Hâncu, medic al spitalului Colțea din București și unul dintre cei mai de seamă chimiști

ai României. Prin alegerea D-sale câștigă societatea din Blaj nu numai un medic excelent, ci și un distins și foarte simpatic membru. Îi dorim să se afle bine între noi și împreună cu de toți iubitul Dr. Solomon să înfăptuiască acele instituții sanitare, a căror lipsă se resimte așa de mult.

Cu numărul de față »Revista politică și literară« începe a se tipări la tipografia »Carmen« din Cluj. Avem cele mai bune nădejdi, că făcându-se această schimbare, am asigurat pe viitor apariția regulată a revistei, ceea-ce înainte nu s'a putut face din cauza aglomerării de muncă preste puteri, ce eră la tipografia noastră din Blaj. Adevărat, că cu puțin spirit de înțepindere și cu o mai dreaptă cumpănire s'ar fi putut îndrepta acest neajuns, dacă nu ar fi toate în Blaj pentru mulțumirea și îndestulirea numai și numai a »cercului fermecat«. — Nu pot însă să întrelas acest prilej, fără să aduc cele mai vii mulțumiri lucrătorilor tipografi, cari cu zel și cu dragoste mi-au ajutat să o pot scoate foaia în acele bune condiții, în care a apărut.

Redacțional.

Din cauze tehnice, pe cari nu le-am putut prevedea și cari au fost cu totul neatârătoare de voința noastră, numărul acesta precum și cel anterior s'au espediat cu întârziere. Rugăm pe on. noștri cetitori să ne ierte pentru acest neajuns asigurându-l pe viitor de cea mai punctuoasă apariție. Redacția.

Avizăm pe cei interesați, că revista noastră primește orice fel de anunțuri și publicațiuni. Ele se vor da fie pe coperta revistei pentru prețul de 10 fil. cm. □ prima publicație, fie pe hârtie separată, care se va aclude la corpul revistei pentru prețul de 6 fil. cm. □ prima publicație. La publicări mai dese se va statori prețul după învoială.

Aviz.

Atragem atențiunea cetitorilor noștri asupra schimbării făcute în costul revistei noastre în urma hotărârii, ce am luat de-a scoate pe viitor revista de 2 ori pe lună. Astfel, toți aceia, cari până la primirea acestui număr au achitat costul abonamentului pe un an întreg, vor primi-o și pe mai departe până la încheierea an. IV. de

apariție (1 Sept. 1912) fără a mai plăti diferența de preț. Acei on. abonați, cari au achitat abonamentul pe 1/2 an, vor solvi pentru semestrul II. de apariție prețul curent, adecă: 8 cor., învățătorii și preoții dela sate: 6 cor., iar în România și străinătate: 10 cor. Cari nu au achitat până la primirea acestui număr nimic în costul abonamentului, vor solvi: 16 cor.; învățătorii și preoții dela sate: 12 cor.; în România și străinătate: 20 cor. — Pentru a împrăștiă orice confuzie, rugăm pe cetitorii noștri să fie seama, că revista noastră își începe anul de apariție cu 1 Septembrie și nu cu 1 Ianuar, și îi rugăm în consecință să se conformeze și la achitarea abonamentului acestei date

CĂRȚI SOSITE LA REDAȚIE

D-l Corneliu Moldovanu, conferențiar de literatura dramatică la conservatorul de muzică și artă dramatică din București, distinsul nostru colaborator ne trimite o foarte interesantă broșură sub titlul: »O privire asupra evoluției artei dramatice«. Aceasta prețioasă lucrare s'a citit ca lecție de deschidere la numitul conservator și a fost publicată și în »Convorbiri literare«.

SUMARUL:

- AUREL CIATO: Pace.
 D. NANU: De dincolo de Lethe (Poezie).
 D. MANU: Anonimii în critică.
 Dr. FRANZ OPPENHEIMER: Statul (Contopirea etnică).
 VICTOR EFTIMIU: Afrodită. (Poezie).
 HENRIC STAHL: Iepurașul. (novelă).
 VICTOR EFTIMIU: Zeus. (Poezie).
 T. MURĂȘAN: Cântece. (Poezie).
 T. RAICA: Filologie.
 T. MURĂȘANU: Cornul de postă (Poezie).
 P. PAPAȘISSU: Sonet (Poezie).
 T.: Bolnăy. (novelă).
 T. MURĂȘANU: Tresare Oltul... (Poezie).
 R. PATIȚIA: Cum era oastea lui Iancu.
 OCT. PRIE; »O viișoară« piesă populară în 3 acte. (Fragment).
 AL. CIURA: Cronică literară, (Henric Stahl; Dela manevre și alte schițe vesele.)
 GAVR. TODICA: Cronică economică.
 A. C.: Note politice: După încheierea păcii; Declarațiile d-lui Aurel C. Popovici asupra situației noastre politice.
 Informațiuni. Bibliografie. Redacțional.

POPRIETAR-EDITOR: AUREL CIATO
 REDACTOR RESPONZABIL: IOAN MIHU